

Sobotna priloga Dela

Slovenija sedi na milijardah v tujini, a doma nima stanovanj, železnic ...

Trg sam ne bo rešil Slovenije: čas je za državno razvojno planiranje in pogumne skupne projekte.

Neven Borak

15. 8. 2026

Meglene ideje o privabljanju tujih investicij niso rešitev. Naštevane napak preteklih vlad ni rešitev. Trditve, da je razvoj pogojen zgolj z novimi davčnimi olajšavami in subvencijami, niso rešitev. Država, ki ustvarja sistemske presežke in kopiči premoženje, še vedno razpravlja, kot da je na robu siromaštva. Podatki takšne mentalitete ne dopuščajo.

V razpravah o gospodarstvu se pogosto pojavljajo ocene, da temeljni problem države ni toliko pomanjkanje kapitala kot nezmožnost njegovega aktiviranja za razvojne namene. Premalo je investicij, premalo razvojnih projektov, premalo denarja za stanovanja, železnice, energetiko, raziskave ali zdravstvo. Premalo naj bi bilo takih ali drugačnih spodbud.

Preobrazba slovenskega modela

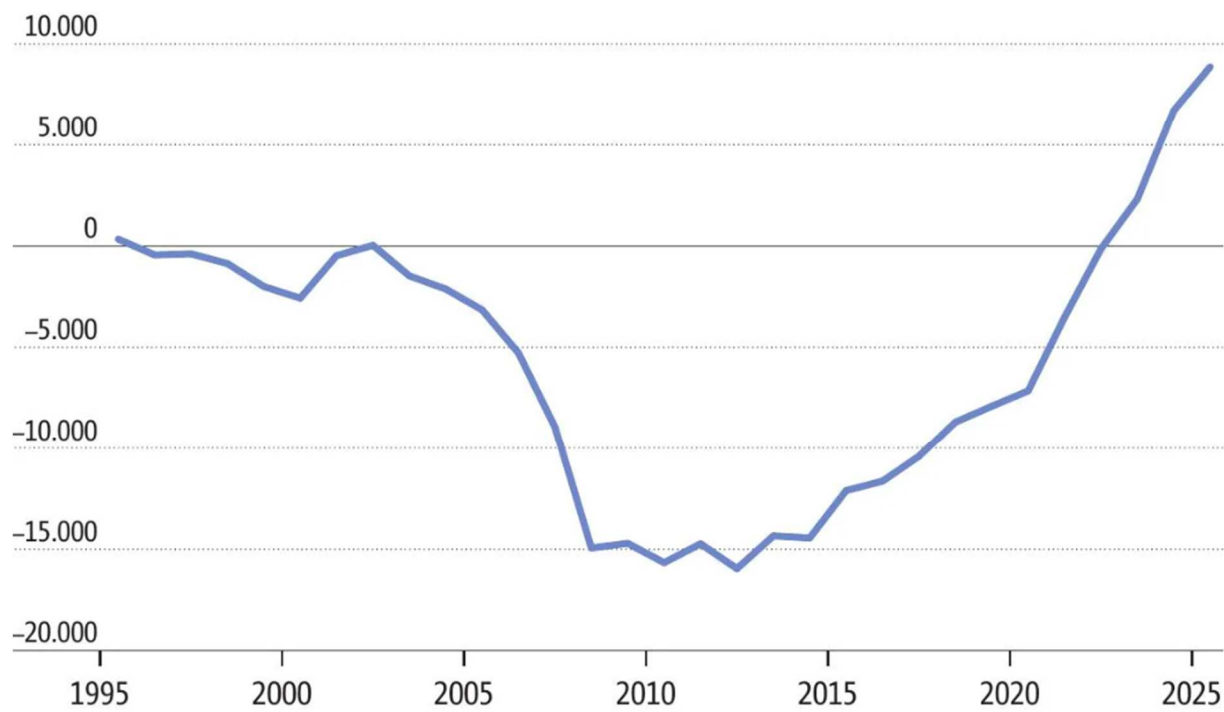
Če pogledamo obdobje zadnjih treh desetletij in pol, postane vidna širša slika preobrazbe slovenskega gospodarskega modela. To ni slika samo o rasti, krizi in okrevanju. Je tudi slika o spreminjanju načinov, kako država usklajuje svoje razvojne cilje, investicije in časovne horizonte. Pokaže, da je mogoče zadnjih petintrideset let razdeliti na več različnih razvojnih obdobj.

Najprej je bilo obdobje postopne in doma vodene gospodarske stabilizacije in krepitve. V devetdesetih letih in v prvih letih novega tisočletja je Slovenija sledila postopni poti gospodarskega vključevanja v evropski prostor. Imela je lastno valuto, samostojno denarno politiko in razmeroma močne domače institucije gospodarskega upravljanja. Ne glede na številne pomanjkljivosti je obstajal relativno usklajen okvir razvojnega odločanja. Ključne gospodarske odločitve so bile sprejete znotraj države, gospodarska politika pa je poskušala povezovati monetarne, fiskalne in razvojne cilje.

Sledilo je obdobje hitre finančne integracije po vstopu v Evropsko unijo in evroobmočje, zatem dolgo obdobje sanacije po finančni krizi in nazadnje današnje obdobje, v katerem Slovenija prvič po osamosvojitvi ne rešuje več predvsem problema finančne stabilnosti, temveč se sooča z vprašanjem, kako finančno stabilnost prevajati v dolgoročni razvoj.

Neto stanje mednarodnih naložb

v milijonih evrov

DELO Vir: Banka Slovenije

INFOGRAFIKA: Delo

Po vstopu v Evropsko unijo in zlasti po uvedbi evra se je položaj začel hitro spreminjati. Kot da je nastopila doba razpuščenosti. Dostop do kapitala je postal lažji, obrestne mere so padle, slovenske banke pa so bistveno lažje dostopale do financiranja na evropskih trgih. Prevladalo je prepričanje, da bodo finančni trgi sami usmerjali sredstva v najbolj produktivne projekte. Prav v tem obdobju se je neto mednarodni investicijski položaj Slovenije začel hitro slabšati. Banke in podjetja so se zadolževali v tujini, rast pa je v veliki meri temeljila na zunanjem financiranju. Finančna kriza leta 2008 je po pičlih štirih letih pokazala omejitve takšnega modela. Ko so finančni tokovi iz tujine presahnili, se je razkrila velika odvisnost slovenskega gospodarstva od zunanjega financiranja. Sledilo je dolgo obdobje razdolževanja, sanacije bank in prilagajanja.

Po letu 2013 se je vrnila makroekonomska koordinacija v drugačni obliki. Nacionalna koordinacija se ni vrnila, nadomestili so jo evropski semester, fiskalna pravila, postopki odpravljanja makroekonomskih neravnotežij, bančna unija in drugi mehanizmi ekonomskega upravljanja Evropske unije.

Stabilnost brez vizije in rojstvo pasivne upnice

Napačno bi bilo trditi, da je evropska komisija državam članicam ponujala samo nadzor in prisilo. Po finančni krizi je postopoma oblikovala enega najboljšežnejših sistemov gospodarske koordinacije v zgodovini evropskega povezovanja. Evropski semester, postopki odpravljanja makroekonomskih neravnotežij, bančna

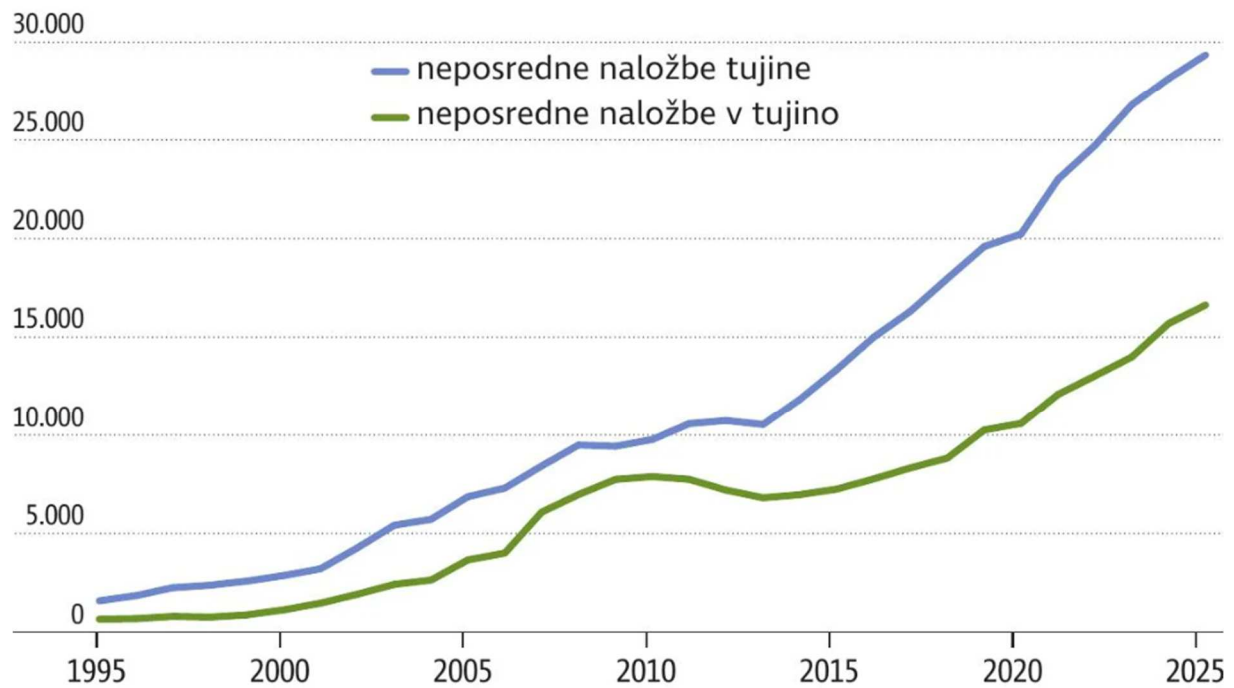
unija, fiskalna pravila in pozneje še program *Next Generation EU* predstavljajo doslej najbolj radikalen poskus usklajevanja nacionalnih ekonomskih politik v prostoru skupne valute in enotnega trga.

Zdi se, da ta program predstavlja prelomnico, po kateri se EU nekoliko oddalji od trde vere, da bodo finančna stabilnost, fiskalna pravila in enotni trg sami po sebi ustvarili razvojne preboje. Evropska komisija danes gradi široko paleto novih programov in instrumentov, ki segajo od Evropskega sklada za konkurenčnost, programa Horizon Europe in pobud za industrijsko razogljičenje do skupnih energetske, tehnološke in obrambne projektov. V ospredje stopajo vprašanja tehnološke suverenosti, umetne inteligence, strateških dobavnih verig, kritičnih surovin, energetske odpornosti in vse bolj tudi skupne evropske obrambe. Tudi novi obrambni programi, ki predvidevajo skupno financiranje vojaških zmogljivosti, raziskav in obrambne industrije, temeljijo na isti logiki: trg sam po sebi ne zagotavlja zadostnih investicij v dejavnosti, ki določajo dolgoročno odpornost in konkurenčnost evropske družbe. Vtis je, da EU vse bolj prevzema vlogo koordinatorja velikih investicijskih ciklov, ki presegajo zmožnosti posameznih držav in običajne časovne horizonte zasebnega kapitala.

Toda cilj te koordinacije ostaja predvsem stabilnost, ki se sedaj pokriva s prevleko odpornosti. Evropski institucionalni okvir je postal izjemno uspešen pri spremljanju javnofinančnih primanjkljajev, zadolženosti, stroškov financiranja in finančne stabilnosti. Mnogo manj pa je prilagojen za vprašanja dolgoročne razvojne strukture posameznih gospodarstev. Evropska komisija lahko spodbuja investicije, financira posamezne programe in zahteva strukturne reforme, težje pa odgovori na vprašanja, kakšna naj bo prihodnja industrijska struktura posamezne države, kako uskladiti stanovanjsko politiko z demografskimi trendi ali kako povezati infrastrukturne, tehnološke in razvojne cilje v enotno nacionalno strategijo.

Neposredne naložbe Slovenije v tujini in tujine v Sloveniji

v milijonih evrov

DELO Vir: Banka Slovenije

INFOGRAFIKA: Delo

Prav v tem se skriva pomemben del zgodovine sodobne Slovenije. Slovenija je v razmeroma kratkem času prešla od države, ki je veljala za eno bolj ranljivih gospodarstev evroobmočja, do države z zunanjimi presežki in pozitivnim mednarodnim investicijskim položajem. Iz izrazite neto dolžnice tujine je postala upnica. Slovenski rezidenti imajo danes v tujini več finančnih sredstev, kot imajo tujci finančnih terjatev do Slovenije.

Toda prav tu se začne zanimivejši del zgodbe. Ko slišimo, da je država neto upnica tujine, si najprej predstavljamo podobo uspešnih domačih podjetij, ki kupujejo konkurente po Evropi in svetu, širijo svoje blagovne znamke ter krepijo globalni gospodarski vpliv države. Vendar podatki kažejo povsem drugačno sliko. Največji del slovenskega premoženja v tujini niso neposredne naložbe v produktivni kapital. Večino predstavljajo depoziti, obveznice, vrednostni papirji, posojila in druge likvidne finančne terjatve. Slovenija je postala neto upnica predvsem v vlogi pasivne varčevalke in finančne vlagateljice, mnogo manj pa aktivna lastnica podjetij v tujini.

Struktura mednarodnega investicijskega položaja Slovenije razkriva dve izraziti anomaliji. Prva je na strani aktive: skoraj sto milijard evrov sredstev v tujini zveni impresivno, vendar največji del tega premoženja sestavljajo finančni zahtevki. Druga posebnost se skriva na strani pasive: neposredne naložbe tujcev

v Sloveniji so bistveno večje od slovenskih neposrednih naložb v tujini. Tujina ima pri nas za približno trideset milijard evrov neposrednih naložb, slovenski kapital v tujini pa le okoli sedemnajst milijard evrov. Poenostavljeno povedano: Slovenija je kot varčevalec izjemno uspešna, kot lastnik pa precej manj. Prva slika dokazuje, da država nima več težav z akumulacijo kapitala, temveč z njegovo domačo aktivacijo.

Pravica do denarnega toka ali pravica do prihodnosti?

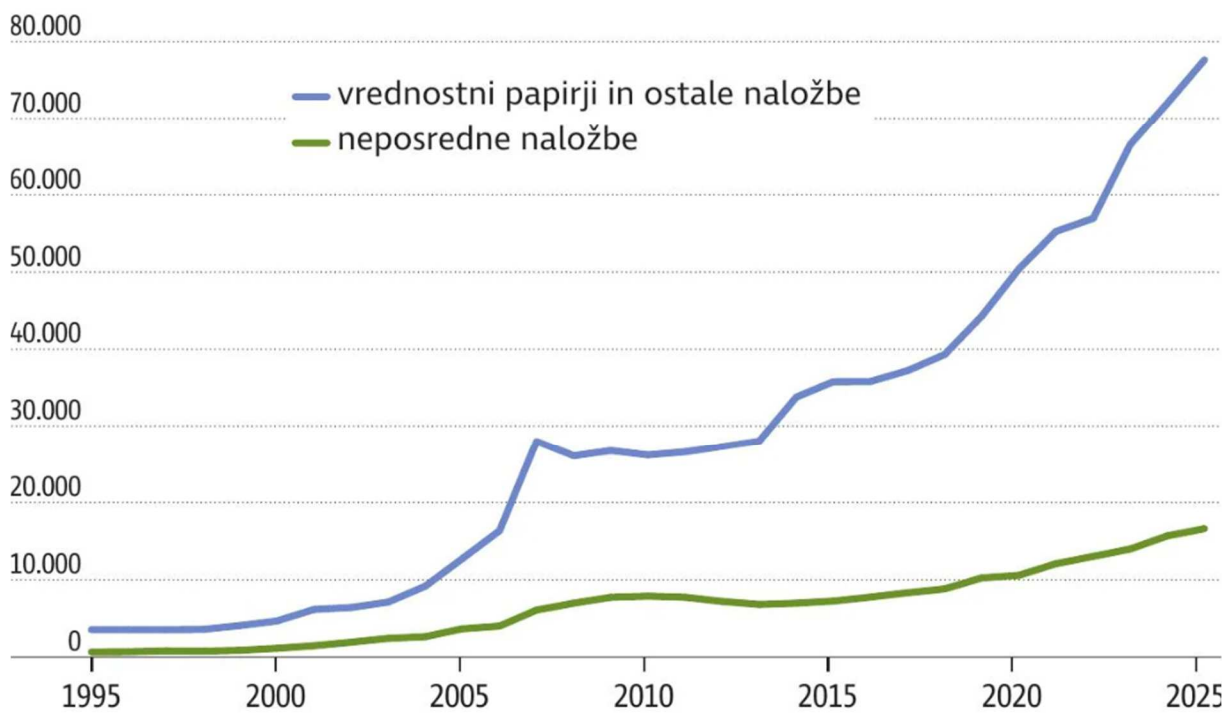
Podatki jasno potrjujejo, da je Slovenija uspešnejša pri privabljanju tujega kapitala kot pri širjenju lastnega lastniškega vpliva v tujini. Po letu 2013 so finančne terjatve začele rasti bistveno hitreje od neposrednih naložb. Domači presežki so se kopičili v depozitih in obveznicah, medtem ko je bila rast produktivnih naložb zaspana. Slovenija je tako postala specifična upnica: tujina je pri nas pomemben lastnik podjetij, mi pa smo v tujini zgolj finančni upnik.

Če prva slika prikazuje prehod iz dolžnice v upnico, druga in tretja slika kažeta, kakšna upnica je Slovenija postala. Tujci v Sloveniji prevzemajo nadzor nad produktivnim kapitalom. Slovenski presežki v tujini pasivno ležijo v obliki likvidnih finančnih terjatev in bančnih depozitov.

S tem trčimo ob osrednji makroekonomski paradoks, ki ga podatki jasno izrišejo, ne morejo pa nanj odgovoriti: zakaj se ti finančni presežki ne pretvarjajo v domače naložbe?

Neposredne naložbe in finančne terjatve

v milijonih evrov

DELO Vir: Banka Slovenije

INFOGRAFIKA: Delo

Čeprav je takšna struktura odraz uspešne sanacije in razdolževanja po krizi, dolgoročno odpira resna strateška vprašanja. Razlika med finančno terjatvijo in lastništvom je namreč ključna. Finančna terjatev je pravica do dela prihodnjih denarnih tokov, lastništvo pa je pravica do soustvarjanja prihodnosti. Prvo prinaša dohodek, drugo vpliv. Država, ki kopiči predvsem finančne terjatve, si zagotavlja del prihodnjih donosov, ni pa nujno, da sodeluje pri sprejemanju odločitev o tehnologijah, proizvodnji, raziskavah in infrastrukturnih sistemih, iz katerih ti donosi izvirajo. Zato mednarodni investicijski položaj ni zgolj vprašanje višine premoženja, temveč tudi vprašanje položaja v omrežjih odločanja, ki oblikujejo razvoj.

Če bi bil glavni problem pomanjkanje kapitala, slovenski mednarodni investicijski položaj ne bi bil pozitiven. Če bi bile investicije premosorazmerne s količino prihrankov, bi danes opazovali investicijsko rast. Četrta slika kaže, da je še ni.

Banka Slovenije in Umar potrjujeta, da financiranje ni med glavnimi omejitvami podjetij. Bančni sistem poka po šivih od likvidnosti, depoziti prebivalstva presegajo zgodovinske ravni, podjetja sedijo na zadržanih dobičkih, obrestne mere ne kažejo slike omejenega blokirane gospodarstva. Problem torej ni v zmožnosti ustvarjanja presežkov, temveč v institucijah in kanalih, ki odločajo o njihovi alokaciji.

Slovenija ni postala neto upnica tujine zato, ker bi investirala več, ampak zato, ker so po krizi hkrati varčevali podjetja, gospodinjstva in tudi država. Presežki so nastajali hitreje, kot so nastajale investicije.

Mednarodni investicijski položaj ni cilj, temveč instrument. Podobno kot gospodinjstvo ne varčuje zaradi samega varčevanja, temveč zaradi prihodnjih možnosti, tudi država ne bi smela obravnavati neto finančnih terjatev do tujine kot končnega cilja razvoja. Vprašanje ni, koliko terjatev ima, ampak kako te terjatve prispevajo k njeni gospodarski, tehnološki in družbeni moči.

Kdo koordinira prihodnost?

Odgovor ni več tako preprost, kot je bil pred nekaj desetletji. Del razvojne koordinacije se je v zadnjih letih nedvomno preselil na evropsko raven. Programi, ki sledijo NextGenerationEU, od tehnoloških in energetskih pobud do novih obrambnih in industrijskih skladov, kažejo, da tudi evropska komisija postopoma priznava potrebo po aktivnem usklajevanju dolgoročnih investicij. Toda evropska raven lahko določa okvirje, prednostne naloge in finančne spodbude; ne more pa namesto posamezne države oblikovati njene razvojne vizije. Bruselj lahko spodbuja razvoj umetne inteligence, zelenih tehnologij ali obrambne industrije, ne more pa odločiti, kako naj Slovenija poveže stanovanjsko politiko, prometno infrastrukturo, energetski sistem, raziskovalne zmogljivosti in demografske trende v enotno predstavo o prihodnosti. Prav zato se vprašanje koordinacije ne vrača samo v Bruselj, temveč tudi na domače prizorišče. Evropski programi lahko zagotovijo sredstva in okvir, ne morejo pa nadomestiti nacionalne sposobnosti organiziranja prihodnosti.

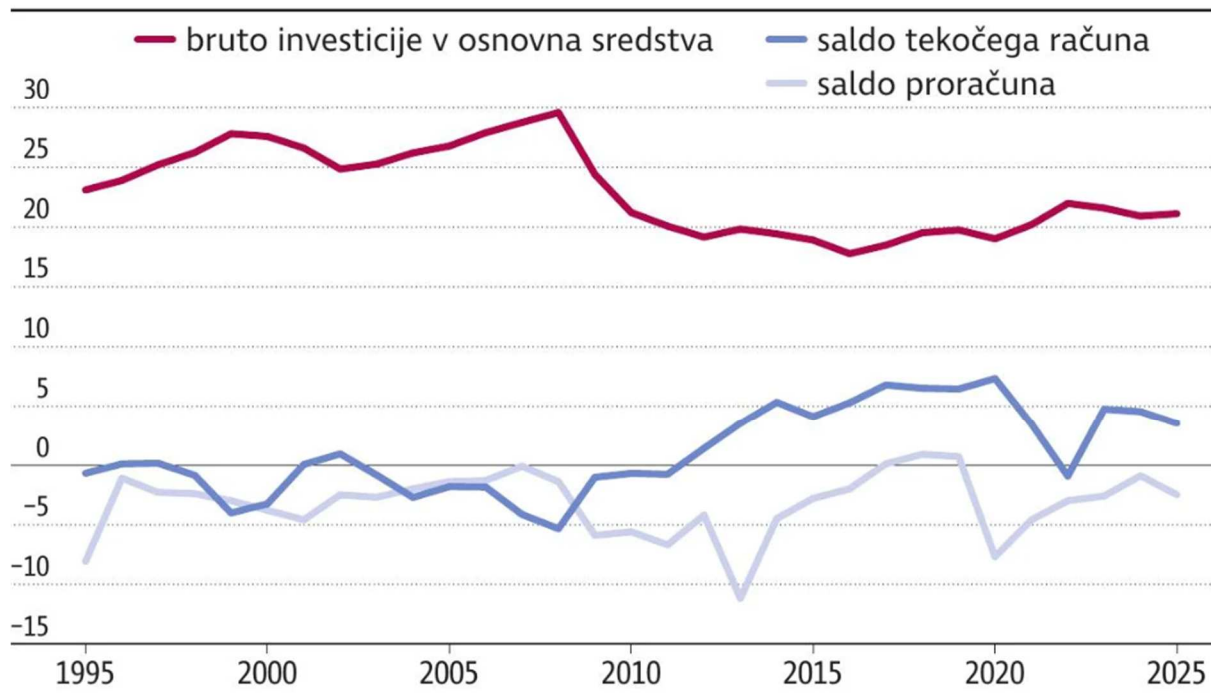
Toda koordinacija evropskih prioritet ni isto kot koordinacija slovenskega razvoja.

S tem se odprejo vprašanja investicijskih načrtov podjetij, usmeritev političnih elit in narave evropskega institucionalnega okvira. Če presežki sami po sebi ne

generirajo razvoja, tudi produktivnost ni problem, ampak posledica. Ko se presežki raje parkirajo v pasivnih finančnih terjatvah v tujini, namesto da bi se prelevili v domače tehnološke, infrastrukturne ali organizacijske zmogljivosti, je počasna rast produktivnosti posledica investicijske strukture, ne njen vzrok.

Saldo tekočega računa, primanjkljaja države in bruto investicije v osnovna sredstva

v odstotkih BDP

DELO Vir: Banka Slovenije in Surs

INFOGRAFIKA: Delo

Večina družbenih problemov – stanovanjska gradnja, železniška in elektroenergetska omrežja, raziskovalna infrastruktura, demografski trendi – presega običajni investicijski horizont posameznega podjetja in posamezne vlade. Gre za projekte, katerih učinki se merijo v desetletjih.

Prehojena slovenska pot razkriva, da so se tektonski premiki v mednarodnem investicijskem položaju vedno ujemali s spremembami načina gospodarskega upravljanja. V devetdesetih letih so ključne razvojne odločitve nastajale znotraj domačih institucij. Z vstopom v EU in evroobmočje je to vlogo prevzel prosti trg, prepričan, da bo kapital sam poiskal najboljše projekte. Po letu 2008 so krmilo prevzele evropske institucije. Slovenija je s tem pridobila makroekonomsko stabilnost, nižje stroške financiranja in odpornost na zunanje šoke in izgubila avtonomni sistem dolgoročne razvojne koordinacije. Del nalog se je preselil v Bruselj, del je ostal doma, del je ostal prepuščen trgu. Ključno vprašanje ni več, ali imamo dovolj kapitala, temveč kdo in kako ta kapital povezuje z dolgoročnimi cilji države.

Do takega sklepa je prišel program GZS *Made in Slovenia 2035*, ki predvideva 19 milijard evrov investicij v prebojne panoge – od farmacije in biotehnologije do mobilnosti, logistike in digitalnih tehnologij. Ključno sporočilo gospodarstva pa se skriva med vrsticami: glavne ovire niso finančne, temveč strukturne – pomanjkanje kadrov, birokratski zastoji, energetske krče, šibko povezovanje znanosti z industrijo in predvsem odsotnost razvojne koordinacije.

Program GZS je neposreden odgovor na paradoks pozitivnega mednarodnega investicijskega položaja Slovenije. Čeprav je Slovenija prešla iz neto dolžnice v neto upnico tujine, so razprave o investicijskem zaostanku in infrastrukturni podhranjenosti danes glasnejše kot kdaj prej. Finančna stabilnost je namreč le prazen prostor; razvoj pa ustvari sposobnost družbe, da ga zapolni s skupnimi projekti prihodnosti.

Slovenija potrebuje institucije, ki razmišljajo o prihodnosti, investitorje, ki znajo mobilizirati prihranke, politične dogovore, ki presegajo logiko mandata, ter razvojne verige, ki povezujejo znanje, podjetnost in infrastrukturo.

Premagovanje sistemske otočnosti

Kdo torej povezuje stanovanjsko politiko, energetske sisteme, prometno infrastrukturo, raziskovalne zmogljivosti in demografske trende? Kdo danes opravlja razvojno funkcijo, ki je nekoč premoščala vrzel med dolgoročnimi investicijami in tehnološkim prebojem?

Na sorodno težavo opozarjajo člani Inženirske akademije Slovenije. Ugotavljajo, da slovenski razvojni prostor hromi »otočnost« posameznih podsistemov. Raziskovalne institucije, gospodarstvo, finančni sektor in državni resorji delujejo izolirano, vsak po svoji interni logiki, brez zadostne koordinacije in skupnih razvojnih ciljev. Posledica ni pomanjkanje idej, znanja ali kapitala, temveč globoke vrzeli med posameznimi fazami razvojnega procesa. Slovenija trči ob zid pri pretvarjanju surovega potenciala v konkretne razvojne rezultate.

Podatki Banke Slovenije razkrivajo finančno plat tega krča, Inženirska akademija in GZS pa njegovo organizacijsko plat. Pridružujejo se jim tudi avtorji zbornika *Prostorski načrtovalci 21. stoletja*. Vsi indici vodijo do enakega spoznanja: največji izziv sodobne Slovenije ni več akumulacija kapitala, temveč povezovanje razpršenih virov v koherentno razvojno smer in oblikovanje institucionalnega mehanizma dolgoročne družbene koordinacije, katere naloga je povezovati sedanje odločitve z bodočimi potrebami skupnosti.

Razpršenost odgovornosti med evropske institucije, državo, trg in podjetja vzbuja dvom, ali v Sloveniji sploh še obstaja prostor, kjer se delni cilji zlijejo v skupno predstavo o prihodnosti. Ta izziv ni tehničen, ampak politično-institucionalen, zato ga ni mogoče prepustiti anonimnim tržnim silam ali partikularnim interesom posameznega ministrstva. Zahteva jasno, proaktivno odgovornost političnih, upravljavskih in gospodarskih elit.

Vprašanje »kdo« je zato osrednje vprašanje Slovenije.

Statistika Banke Slovenije riše portret države, ki je finančno bistveno močnejša in stabilnejša, kot sama verjame. Če je bila imperativ preteklega desetletja finančna stabilizacija, mora biti imperativ naslednjega razvoja mobilizacija.

Trgi lahko učinkovito alocirajo likvidnost, ne morejo pa določiti strateškega horizonta države. Evropske institucije bedijo nad javnofinančnimi mejami, težje pa rišejo nacionalne prioritete. Žogica se tako neusmiljeno vrača na domače igrišče. Domače elite odločajo, ali bodo presežki ostali ujeti v pasivnih finančnih terjatvah v tujini ali pa se bodo prelevili v infrastrukturo, tehnološko suverenost in prihodnjo produktivnost. Razvoj v končni fazi ni vprašanje razpoložljivosti kapitala, temveč vprašanje zmožnosti vodenja. Zmožnost vodenja je prav tako kapital. Odločitve o aktivaciji presežkov niso plod slepih tržnih sil. Sprejemajo jih konkretni odločevalci in menedžerji, ki s svojim ukrepanjem ali pasivnostjo neposredno določajo prihodnje mesto Slovenije na svetovnem zemljevidu.

Klic k dejanjem

Politiki naj nehajo ponavljati, da je rešitev v meglenem privabljanju novih tujih investicij ali v neskončnem poudarjanju napak preteklih vlad. Gospodarstveniki naj nehajo trditi, da je razvoj pogojen zgolj z novimi davčnimi olajšavami in subvencijami. Čas je, da se vsi skupaj vprašamo – in končno poiščemo odgovor, zakaj država, ki ustvarja sistemske presežke in kopiči premoženje, v javnem prostoru še vedno razpravlja, kot da je na robu beraštva. Podatki takšne mentalitete preprosto ne potrjujejo.

Resnica je povsem drugačna: Slovenija je v zadnjih petnajstih letih uspešno rešila problem akumulacije kapitala. Ni pa še rešila problema organizacije razvoja. Največji paradoks sodobne Slovenije ni pomanjkanje denarja, temveč dejstvo, da se institucije in elite še vedno vedejo, kot da nam ga primanjkuje. Ne živimo več v kapitalsko podhranjeni državi. Živimo v družbi, ki mora sposobnost ustvarjanja presežkov pretvoriti v javna stanovanja, infrastrukturo, tehnologijo, znanje in produktivnost.

Zato osrednje vprašanje prihodnjega desetletja ne bo, kako ustvariti več kapitala in kako dati čim več spodbud. Vprašanje bo, ali premoremo institucije, projekte, politične, upravljavske in gospodarske elite, ki so sposobne oblikovati koherentno vizijo prihodnosti in z njo preseči mandatne vizije. Prihodnost je treba organizirati, graditi in vanjo verjeti.

Domače elite odločajo, ali bodo presežki ostali ujeti v pasivnih finančnih terjatvah v tujini ali pa se bodo prelevili v infrastrukturo, tehnološko suverenost in prihodnjo produktivnost.

Hoteti, znati, moči

Uporabil bom moto Milivoja Samarja, gospodarstvenika in predsednika nekdanjega republiškega komiteja za družbeno planiranje, ki je bil v poosamosvojitvenem institucionalnem premeščanju, skupaj z nekdanjim republiškim zavodom za družbeno planiranje, odplaknjen iz novega reda. Odvržena sta bila tudi koncept makroekonomskega planiranja Jana Tinbergena in domači koncept mešanega, plansko-tržnega gospodarstva. Povojni zahodnoevropski razvojni modeli so temeljili na sintezi trga, ki je opravljal vsakodnevno alokacijo virov, in indikativnega planiranja, s katerim so države usmerjale in podpirale dolgoročni investicijski horizont. EU in EMU pa sta se ujela v past več avtopilotov – inflacijskega ciljanja, fiskalnih pravil, mikrobonitetne in makrobonitetne regulacije in velike želje po nadaljnjem poglobljanju tržnosti evropskega reda.

Prehod iz stabilnostnega v razvojni režim ni mogoč z izboljšavami posameznih politik, temveč potrebuje drugačno institucionalno arhitekturo. Evropska pravila niso bila zasnovana za ustvarjanje razvojne dinamike. Zato so številne države v položaju, ko imajo vzpostavljene mehanizme za preprečevanje napak, nimajo pa mehanizmov za ustvarjanje prebojev. Slovenija ni izjema. Pravila, regulatorne omejitve in postopki nadzora ne povezujejo znanja, kapitala, infrastrukture in politične volje v razvojne projekte. Trg ne ustvarja kompleksne razvojne verige. Potrebne so institucije, ki zmanjšujejo negotovost, koordinirajo pričakovanja in premišljeno usmerjajo prihranke v projekte. Naloga države zato postaja organizirati sposobnost prepoznavanja področij prihodnjega razvoja in usklajevanje virov okoli skupnih razvojnih ciljev.

Statistika Banke Slovenije riše portret države, ki je finančno bistveno močnejša in stabilnejša, kot sama verjame. Če je bila imperativ preteklega desetletja finančna stabilizacija, mora biti imperativ naslednjega razvoja mobilizacija.

Prva sestavina razvojne institucionalne arhitekture bi morala biti reafirmacija državnega razvojnega planiranja. *Centralni urad za dolgoročni razvoj* bi povezoval razpršene razvojne zmogljivosti države. Raziskovalne ustanove, gospodarski subjekti, infrastrukturni sistemi in državni resorji pogosto delujejo v ločenih svetovih. Urad bi moral postati prostor njihovega srečevanja in usklajevanja. Njegova naloga bi bila vsebinski, finančni in organizacijski inženiring, povezovanje evropskih kohezijskih sredstev, prihrankov podjetij in prebivalstva, razvojnih bank, raziskovalnih institucij in zasebnih investorjev v skupno razvojno kroženje. Vsakih pet let bi moral pripraviti državni razvojni portfelj, ki bi določil omejeno število prioritet države – od energetike in stanovanj do umetne inteligence, farmacije, železniške infrastrukture in novih industrijskih tehnologij.

Drugo sestavino bi lahko predstavljal *medstrankarski dogovor o najpomembnejših investicijah v naslednjih 10 do 15 letih*. Večina projektov, ki odločajo o prihodnji produktivnosti države, močno presega časovni horizont posameznega političnega mandata. Energetski objekti, železniška infrastruktura, raziskovalni centri ali večji stanovanjski programi zahtevajo desetletje ali več. Velik problemov sodobnih demokracij je neskladje med kratkim političnim in dolgim investicijskim ciklom. Tak dogovor bi moral politično, po možnosti pa tudi pravno, zaščititi financiranje omejenega števila za državo pomembnih projektov pred vsakokratnimi spremembami oblasti in menedžerjem zagotoviti dolgoročno predvidljivost ob zelo jasno definiranih nalogah, ciljeh in nadzorom nad izvajanjem. Učinkovitost in uspešnost bi merili z doseganjem razvojnih ciljev in ne z mandatno politično koristnostjo.

Tretjo sestavino bi lahko predstavljal *Slovenski državni razvojni sklad*, ki bi presegel omejitve SID banke, Slovenskega podjetniškega sklada in SDH. Postal bi institucija, ki bi bila sposobna sistematično financirati dolgoročne razvojne projekte z višjo stopnjo tveganja z zadolževanjem pri bankah, izdajanjem delnic in obveznic, doma in v tujini. Profesionalno upravljana razvojna organizacija, ki bi nadgradila upravljanje državnega premoženja, bi morala z lastno dejavnostjo generirati dodatna sredstva za uresničevanje razvojnega portfelja države.

Četrto sestavino pa bi predstavljala *aktivacija presežkov podjetij* prek *namenskih razvojnih konzorcijev* za oblikovanje celovitih razvojnih verig. Gospodarski preboji ne bodo nastajali v posameznih podjetjih, temveč v okoljih, ki povezujejo raziskave, proizvodnjo, infrastrukturo, financiranje in izobraževanje. Konzorciji bi povezovali raziskovalne inštitute, univerze, podjetja, infrastrukturne operaterje, finančne institucije in državo. Podjetja, ki razpolagajo z velikimi zadržanimi dobički, bi lahko nastopala kot solastniki in razvojni partnerji, država bi prek Slovenskega razvojnega sklada prevzemala začetna tveganja in omogočila uresničevanje projektov, ki jih posamezni akterji sami niso pripravljeni financirati. Kapital podjetij bi se s tem neposredno aktiviral v domačih prebojnih konzorcijih, kjer podjetja ne iščejo zgolj finančnega donosa, temveč tehnološko sinergijo za lastno prihodnost.

Skupna značilnost teh štirih sestavin je preprosta. So okvir možnega razvojnega okolja. Slovenija potrebuje institucije, ki razmišljajo o prihodnosti, investitorje, ki znajo mobilizirati prihranke, politične dogovore, ki presegajo logiko mandata, ter razvojne verige, ki povezujejo znanje, podjetnost in infrastrukturo. Kombinacija teh sestavin lahko ustvari institucionalno sposobnost države, ki bo uspešna ne le pri ohranjanju stabilnosti, temveč tudi pri ustvarjanju razvoja.

Ddr. Neven Borak je ekonomist in zgodovinar.